

3. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основні інвестиційні діяльності. – К.: Генеза, 1997.
4. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера. – К.: “Ника-Центр”, 1998.
5. Холт Р., Барнес С. Планирование инвестиций: Пер. с англ. – М.: “Дело ЛТД”, 1994.
6. Беренс В., Хавранек П. Руководство по оценке эффективности инвестиций: Пер. с англ. – М.: АОЗТ “Интер-экспорт”, “ИНФРА-М”, 1995.
7. Наказ Фонду Державного майна України “Про затвердження Положення про типовий бізнес-план” від 26 вересня 1994 року № 301 (із змінами згідно з Наказом від 29 січня 1996 року).

Summary

The base principles and methodical approaches which are used in modern practice of an estimation of efficiency of the real investment projects are considered in the article. The author considers parameters of an estimation of efficiency of the real investment projects, which are among themselves in close interrelation.

УДК 330.322:339.1

Лисяк Л.В., Дніпропетровський державний фінансово-економічний інститут

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

В статті висвітлено питання ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності в Україні в перехідний до ринку період, розглянуто об'єкти, суб'єкти та інвестиційні ресурси як головні складові інвестиційної діяльності, запропоновано комплекс заходів щодо реструктуризації і модернізації підприємств, призначений для активізації їх інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, ресурсне забезпечення, економічна криза.

Здійснення ринкових перетворень в економіці України досягло такого етапу, коли об'єктивною необхідністю стала активізація інвестиційної діяльності. На неї, як на одну з вирішальних ланок сучасної економічної політики держави, покладаються надії щодо швидкого подолання загальноекономічної кризи, стабілізації економіки, виходу на рубежі економічного зростання, підвищення рівня життя населення.

Зміна економічних відносин в Україні супроводжується переосмисленням суті багатьох економічних категорій, без чіткого розуміння яких неможливий дієвий вплив на здійснювані у суспільстві процеси, у тому числі і в області інвестиційної діяльності.

Аналіз різних визначень інвестиційної діяльності показує, що вона тлумачиться, в основному, з точки зору правової та організаційної форми, як сукупність практичних дій певних суб'єктів (юридичних і фізичних осіб, а також держави) щодо реалізації інвестицій з метою одержання доходу або прибутку [1, 2, 3, 4, 5]. Отже, існуючі визначення інвестиційної діяльності не характеризують її глибинний економічний зміст, тобто політико-економічну сутність. Виникають питання, пов'язані з об'єктами інвестиційної діяльності, її ресурсним забезпеченням, сферою здійснення, із характером взаємозв'язків і взаємовідносин між суб'єктами інвестиційної діяльності, економічними інтересами сторін, методами та формами реалізації.

Перш за все, для того, щоб інвестиційна діяльність відбулася, необхідне існування по меншій мірі трьох складових: суб'єкта, об'єкта, ресурсів.

Це досить спрощений склад, проте він є базовим, і у ході дослідження його можна доповнити.

Питання ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності є найважливішим і, у той же час, найгострішим, так як загальновідомо, що у будь-якому суспільстві ресурси завжди обмежені. Ресурси для інвестиційної діяльності – це та частина ресурсів у суспільстві, яка не використовується на поточне споживання. Отже, загальна величина ресурсів суспільства й інвестиційних ресурсів не тотожні. Яка частина створених у суспільстві ресурсів стане інвестиційними, визначається багатьма факторами, серед яких головними є стандарт споживання, що встановився у суспільстві, технологічний рівень виробництва, розмір платоспроможного попиту, на який орієнтоване виробництво (як у країні, так і за її межами). Формування інвестиційних ресурсів в економічній теорії пов'язується із заощадженнями в усіх секторах економіки. Важливим є розуміння, що інвестиційні ресурси можуть бути вилученими із господарського обороту. У цьому випадку вони не є джерелом нагромадження. Практично, до ресурсів інвестиційного типу можуть бути віднесені будь-які засоби, які відволікаються (або знаходяться зовні) поточного споживання. Особливо необхідно враховувати економічні ресурси, що формально мають оцінку у господарському обігу, але, будучи відтворювальними ресурсами, не мають економічної оцінки, яка б відповідала вартості їх відтворення. Сьогодні в Україні до таких ресурсів можна віднести робочу силу, виробничі фонди, інтелектуальну власність, продуктивні землі. Вартість цих ресурсів в останні роки залишається ниж-

че вартості їх простого відтворення і цю проблему до кінця не вирішено. Тому неадекватність економічної оцінки ресурсів, що реально використовуються для здійснення інвестиційної діяльності, перш за все, ставить під сумнів їх існування як дієздатних інвестиційних ресурсів, до яких їх відносять, враховуючи лише формальні критерії.

Розгляд інвестиційних ресурсів дозволяє зробити висновок, що вони є матеріально-речовим і вартісним наповненням інвестицій.

Суб'єктами інвестиційної діяльності (інвесторами та учасниками) є юридичні особи (підприємства різних форм власності галузей господарства, фінансово-кредитні установи тощо), фізичні особи, держава. Трансформаційні перетворення в Україні (а саме процеси роздержавлення і приватизації) обумовили появу різноманітних, з точки зору форми власності, суб'єктів інвестиційної діяльності. Причому, як по економічному змісту, так і по формам діяльності, сучасні суб'єкти інвестиційної діяльності відрізняються від тих, які діяли в економіці дореформеного періоду. Крім того, активізувалися фінансово-кредитні інститути, які опосередковують рух інвестицій від суб'єктів заощаджень до суб'єктів власне інвестування. Слід зазначити, що крім багатосуб'єктного характеру інвестиційної діяльності, змінився і характер поведінки цих суб'єктів: вони самостійно можуть приймати рішення щодо інвестування. Причому, спонукальними мотивами здійснення інвестиційної діяльності є їх економічні інтереси. Економічні інтереси суб'єктів інвестиційної діяльності часто не співпадають, тому вступають у протиріччя, яке може вирішуватися за допомогою механізму державного регулювання.

Об'єкти інвестиційної діяльності – це сфери направлення (вкладення) інвестицій. Їх можна розглядати у загальному вигляді, як галузі та сфери економіки, окремі регіони, майнові цілісні комплекси, та у конкретному прояві – матеріальні активи у галузях економіки, на підприємствах (у тому числі основні та оборотні фонди); фінансові інструменти (акції, облигації, цільові грошові вклади тощо); об'єкти інтелектуальної власності (патенти, ліцензії, “ноу-хау”), людські ресурси та інше. Отже, поняття об'єкта інвестиційної діяльності досить різнопланове.

Розглянуті об'єкти, суб'єкти та інвестиційні ресурси, які є головними складовими інвестиційної діяльності, надають можливість охарактеризувати її як своєрідний вид діяльності. Ця своєрідність заключається у наступному.

1. Інвестиційна діяльність націлена на відносно віддалене майбутнє, тобто для задоволення не поточних потреб. Наприклад, оновлення виробництва на основі інноваційних технологій, підвищення конкурентоспроможності продукції та кваліфікації робочої сили тощо. З цією метою частину ресурсів необхідно вже зараз відривати від поточного споживання, тобто відкладати його. У цьому розумінні сьогоденні інвестиції є фундаментом

для майбутнього добробуту суспільства, а сьогоденний економічний потенціал країни – результат інвестицій попередніх років.

2. Інвестиційна діяльність пов'язана з тривалим характером відволікання ресурсів суспільства із господарського обігу. У зв'язку з цим, як успіх обґрунтованої стратегії її здійснення, так і збитки від помилкових рішень виявляються не відразу, а лише через певний проміжок часу (рік і більше).
3. Інвестиційна діяльність розуміється як об'єктивна єдність процесів, які організують розміщення і відтворення тимчасово вільних ресурсів суспільства з наступним приростом їх капітальної вартості [5].
4. Інвестиційна діяльність – ризиковий вид діяльності. Ризиковий характер її витікає із цілого ряду факторів, які носять об'єктивний і суб'єктивний характер і потребують окремого дослідження. Захист від інвестиційних ризиків здійснюють страхові компанії, а у деяких випадках – державні органи (надання гарантій інвесторам).
5. Амплітуда коливань по фазах економічного циклу у сфері інвестицій значно більша, ніж в інших сферах. Це підтверджується статистичними даними.
6. Інвестиційна діяльність характеризується, в основному, добровільним характером відносин між її суб'єктами, які визначаються їх економічними інтересами. Суб'єкти інвестиційної діяльності в Україні своєрідні, що проявляється у їх відносній слабкості через кризовий стан економіки і недостатність ресурсів для інвестування.
7. Інвестиційна діяльність має специфіку у залежності від сфери де вона здійснюється. У цьому випадку має значення галузь виробництва, форми інвестицій, мотиви інвесторів тощо.
8. У процесі інвестиційної діяльності здійснюється трансформація частини валового національного продукту (ВНП) в інвестиційні ресурси (фонд нагромадження), які направляються на розширене відтворення. Отже, інвестиційна діяльність виконує відтворювальну функцію і з цієї точки зору вирішує двоєдине завдання:
 - по-перше, забезпечує заміщення зношених факторів виробництва (і, таким чином, підтримку стабільності надходження у господарський обіг, перш за все, відтворювальних ресурсів);
 - по-друге, створює нові можливості зростання і збільшення реального багатства.
9. Внутрішній зміст інвестиційної діяльності виражають два елементи – вільні грошові засоби та реальні інвестиційні ресурси. Тому важливим є вирішення питання формування джерел інвестиційних ресурсів.

Розглянуті вище теоретичні аспекти розкривають особливості інвестиційної діяльності. Отже, з політико-економічної точки зору, інвестиційна діяльність відображає економічні відносини, які складаються між суб'єктами ринку з приводу реалізації інвестицій через трансформацію частини створеного у суспільстві продукту в натурально-речовій або грошовій формах для його капіталізації з метою

подальшого зростання і одержання на цій основі доходів, які перевищують загальний початковий розмір інвестицій у майбутньому.

Увага до інвестицій на сучасному етапі ґрунтується на визначенні їх як головної ланки у стабілізації і наступного зростання економіки. Переважне число економістів вважає, що інвестиції здатні стати передумовою виходу із економічної кризи. Для цього, на нашу думку, необхідно створити механізм активізації інвестиційної діяльності усіх суб'єктів і на усіх рівнях економіки.

Інвестиції у масштабах країни визначають процеси розширеного відтворення, темпи економічного зростання, формують виробничий потенціал на новій матеріально-технічній базі і створюють конкурентні позиції країни на світових ринках. Рівень інвестицій безпосередньо впливає на обсяг ВВП, від їх динаміки залежить багато мікро- і макропроцесів.

Так, співвідношення між валовими інвестиціями і амортизацією – обсягом капіталу країни, спожитого у ході виробництва даного року є індикатором того, у якому стані знаходиться економіка: підйому, застою чи спаду. Зростання економіки (розширене відтворення) характеризується перевищенням валових інвестицій (ВІ) над амортизацією (А), різниця представляє собою додатну величину чистих інвестицій (ЧІ). Для статичної економіки (просте відтворення) характерне рівняння $ВІ = А$, у такому разі ЧІ відсутні. Економіка, у якій відбувається падіння ділової активності (виробництво не забезпечує простого відтворення, тобто звужується) характеризується перевищенням А над ВІ, тобто ЧІ приймають від'ємну величину. У такій економіці відбувається деінвестування, або скорочення інвестицій. Цей стан характеризує економіку, яка знаходиться у кризовому положенні. Сучасна економіка України відображає стан суспільства з від'ємною величиною чистих інвестицій.

Таким чином, інвестиції є фактором, від якого безпосередньо залежить економічне зростання, тому, якщо сьогодні не вкласти достатню кількість капіталу в економіку України, це призведе до економічного занепаду і у майбутньому. Отже інвес-

тиції є одним із головних засобів забезпечення умов виходу із економічної кризи, підвищення якісних показників господарської діяльності окремих підприємств і народного господарства у цілому. Підтверджується це і світовою практикою виходу із кризи. Наприклад, під час великої депресії у США реальні інвестиції скоротилися з 40,4 млрд. дол. у 1929 р. до 4,7 млрд. дол. (у цінах 1958 р.), або у 8,6 раза, а у подальшому вони швидко зростали, досягнувши у 1940 р. 33 млрд. дол., тобто збільшилися у 7 разів порівняно з роком найбільшого спаду [6].

Умови ринку потребують від підприємств здійснення виробничо-технологічного розвитку, тому що вимоги до високої якості продукції викликають необхідність впровадження нових технологічних процесів і сучасного обладнання. Інвестиції є матеріальною основою інновацій, тому вони необхідні в Україні для переобладнання виробництва і підвищення конкурентоздатності продукції на внутрішньому ринку і виходу на зовнішні ринки.

Значна роль інвестицій в Україні визначається необхідністю глибокої структурної перебудови її економіки, яка без масштабних інвестицій не може бути здійснена. Це практично неможливо, тому що структурна перебудова економіки України охоплює макрорівень (зміну галузевої структури) і мікрорівень (реструктуризацію та модернізацію підприємств).

Реструктуризація і модернізація підприємств включає комплекс заходів: оптимізацію чисельності виробничого персоналу, регулярне підвищення рівня його кваліфікації, впровадження сучасного менеджменту, раціоналізацію організації виробництва, заміну енерго- і матеріаломістких технологій ресурсозберігаючими, оновлення парку обладнання, – на цій основі можливе зростання продуктивності праці, підвищення якості продукції і зниження її собівартості.

Інвестиційний фактор виходу економіки із глибокої кризи, наступної стабілізації і підйому відіграє в Україні вирішальну роль, тому активізація інвестиційної діяльності всіх суб'єктів національного господарства висувається як першочергове завдання.

Список літератури

1. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності. – К.: Генеза, 1997. – С. 8.
2. Пересада А.А. Основи инвестиционной деятельности. – К.: Либра, 1996. – С. 13.
3. Финансы / Под ред. д.э.н., проф. А.Н. Ковалевой. – М.: Финансы и статистика, 1998. – С. 212.
4. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: МП "ИТЕМ" ЛТД, "Юнайтед Лондон Трейд Лимитед", 1995. – С. 20.
5. Петраков Н.Я. Инвестиционно-финансовый портфель. – СПб.: Соминтэкс, 1993. – С. 82.
6. Кваснюк Б. Соціально-економічні аспекти розвитку України у середньостроковій перспективі // Вісник НБУ. – 1998. – № 2. – С. 57-59.

Summary

In clause the questions of resource maintenance of investment activity in Ukraine in transitive to the market the period are covered, is considered objects, the subjects and investment resources as basic compound investment activity, the complex of measures on re-structuring and modernization of the enterprises intended for activization of their investment activity is offered.